№ 181 Հոկտեմբերի 1 Ուրբաթ **1882** Հոկտեմբերի 1 Ուրբաթ № 181

ՏԱՍՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլ, կէս տարվանը 6 րուբլ։
Առանձին համարները 5 կոպէկով։

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ։

Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի
Тифлисъ. Редакція «Мшакъ»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերից)։

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով։

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Այդ ինչ հանելուկ է։—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Նամակ Ախալցխայից։ Նամակ խմբագրին։ Ներքին լուրեր։—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Գերմանիայի և Ֆրանսիայի մրցումները։—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ։— ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։— ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ։ Ղարաբաղի աստղագէտը։

ԱՅԴ ԻՆՉ ՀԱՆԵԼՈՒԿ Է

Թիֆլիսի Հաւլաբար ասված թաղի մէջ կայ մի օրիորդական դպրոց։ Այդ դպրոցի մէջ գործում են ութ թէ ինն անձինք։

Եւ ահա այդ մի քանի անձինք, մի և նոյն հիմնարկութեան մէջ, բաժանվել են երկու հակառակ, միմեանց դէմ թշնամական բանակի վրա և մի մասը միւսի վրա է գրում, մինը միւսի դէմ յարձակվում։ Դպրոցի վարչութեան չորս անդամները մի կողմն են, հինգը միւս կողմ։ Առաջինները վերջիններին բանի տեղ չեն դնում և տեսչին չեն ճանաչում, չեն ընդունում նրան որպէս տեսուչ,—երկրորդները առաջիններին բանի տեղ չեն դնում և այն պարոնը, որին անդամներից չորս հոգի իրանց տեսուչ չեն համարում, նա ինքն իրան այնու ամենայնիւ տեսուչ է համարում և նրան տեսուչ են համարում դպրոցի վարչութեան մնացած չորս անդամները…

Իսկ այդ ժամանակ թեմական վերատեսուչը լուռ ու մունջ նայում է այդ տեսակ երկպառակեալ դպրոցի վրա և այդ տեսակ անձոռնի երևոյթի մասին ոչինչ վճիռ իրանից չէ տալիս, ոչինչ կարգադրութիւն չէ անում։

Հաւլաբարի Մարիամեան դպրոցը խ՚օ հարիւր վերստ Թիֆլիսից չէ գտնվում, որտեղ պարոն թեմական տեսուչը կարող է, հեռաւորութեան պատճառով, գուցէ երկու տարվայ մէջ մի անգամ գնալ, այլ նոյն իսկ Թիֆլիս քաղաքի թաղերից մինում, որտեղ գնալու համար հարկաւոր է միայն ծախսել 30 կոպէկ ֆայէտոնի փող։ կամ եթէ ինքն դժուարանում է գնալ, կարող է մի կէս ժամով իր մօտ կանչել յիշեալ դպրոցի տեսչին և նրա վարչութեան միւս անդամներին, հարկաւոր կարգադրութիւն անել, գրաւոր մի հրահանգ տալ և վերջ դնել խայտառակութեանը։

Այդ ի՞նչ բան է, այդ ի՞նչ հանելուկ է։ Դա կատարեալ անիշխանութիւն է, կատարեալ գայթակղութիւն է մեր միւս դըպրոցների համար։

Այժմ մենք կատարելապէս համոզվում ենք որ պ. Բարխուդարեան ոչ թէ միայն անընդունակ էր որպէս նախագահ ուսուցչական ժողովի, բայց և կատարելապէս անընդունակ մարդ է, որպէս թեմական տեսուչ։

Եթէ պարոնի համար Հաւլաբարի Մարիամեան օրիորդական դպրոցի գոյութիւնը նշանակութիւն չունի, գոնէ նա մտածէր որ անհոգ, անտարբեր լինելով դէպի այդ դպրոցում կատարվող խայտառակութիւնը, դէպի նրա մէջ տեղի ունեցող անիշխանութիւնը, նա գայթակղութեան առիթ է տալիս և մեր միւս դպրոցներին, թէ այստեղ և թէ ուրիշ քաղաքներում ու գիւղերում։ Գոնէ մտածէր որ այդ երկպառակված դպրոցը, որտեղ գործողները երկու բանակի բաժանված միմեանց երեսին ցեխ են գըցում և մի և նոյն ժամանակ միասին գործում (վայ այն գործելուն) մի վատ օրինակ կարող է դառնալ մեր բոլոր միւս դպրոցների համար։

Գ. Բարխուդարեան շատ վաղ է պսակել իր գլուխը անթառամ ծաղիկներից բաղկացած մի պսակով։

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԱԽԱԼՑԽԱՅԻՑ

Սեպտեմբերի 24-ին

Ահա յիսուն տարի է գոյութիւն ունի մեր հայկաթօլիկաց սուրբ Վերափոխման ուսումնարանը. բայց այդ կէս դարի ընթացքում արդեօք ինչ քայլ է արել։ Պարտք եմ համարում համառօտակի պատմել։ Ս. Վերափոխման ուսումնարանի ամենածաղկած ժամանակն էր, երբ հայր Եփրեմ Սէթեանցը, Վենետիկի սուրբ Ղազարու վանքի միաբան, դասատու էր այս ուսումնարանում. այդ ժամանակ դաս դաս մանկտիք անխտիր թէ լուսաւորչական և թէ հայ-կաթօլիկ դիմում էին հայր Սէթեանցի մօտ և յագեցնում իրանց ծարաւը։ Երջանկայիշատակ հայր Սէթեանցը տիւ և գիշեր աշխատում էր իր աշակերտաց և ուսումնարանի առաջադիմութեան վրա։ Հայր Սէթեանցը և հայր Եսային առաջինը եղան, որ սերմանեցին Ախալցխայում լուսաւորութեան և ուսումնասիրութեան գաղափարի սերմը ամեն հայ անհատի սրտում։ Նոցա աշակերտներից է և մեր Ազ. Արարատեանը։—Մեռաւ հայր Սէթեանցը, նորա հետ մեր ուսումնարանը ընկաւ մի անբուժելի հիւանդութեան մէջ, որովհետև Վենետիկից էլ չեկան մեզ վարդապետներ։ Մեր ուսումնարանը հիւանդութեան անկողնից կարող են հանել մեր վերապատուելի հայր Մ.—կամ Զ. կամ Ան.—ոչ։ Ես միտք չունեմ ցաւեցնել վերապատուելիներին, իրանք լաւ գիտեն, որ անընդունակ են ուսումնարանական գործում։ Սէթեանցի մահից յետոյ մեր ուսումնարանը կառավարվում էր հետևեալ տիրացուների ձեռօք Նունիկ, ձայնաւոր Տիգրան, տիրացու Յակոբ, Մելիք, Մելքսեթ (Մելքիսեդէկ.) և այլն, որոց թուել աւելորդ եմ համարում, որոնք բացի ծեծելուց և հայհոյելուց, ոչինչ չէին անում։—Վերջապէս 50 տարվայ ընթացքում մի քանի տարի էլ փակ մնաց մեր ու-

ՂԱՐԱԲԱՂԻ

ԱՍՏՂԱԳԷՏԸ

—

«Եւ այսպէս, Ջուանշիրցիները վերադարձան ամարանոցից և բնակվեցան իրանց ձմեռնային գետնափոր խրճիթներում։ Այդ ժամանակ պատահեց մի անցք, որը ունեցաւ նշանաւոր ազդեցութիւն իմ վիճակի փոփոխութեան վրա։

«Քաբիրլուցիները քշեցին, տարան մեր ձիաները։ Ջուանշիրցիները սաստիկ վրդովվեցան այդ յափշտակութեան պատճառով։ Վճռեցին վրէժխնդիր լինել։ Մեր բոլոր ընտիր ձիաւորները հաւաքվեցան և ուխտեցին չ ա փ խ ո ւ ն անել (ասպատակել) քաբիրլուցիների ձմերանոցը։ Ես էլ մասնակցեցի այդ արշաւանքի մէջ։ Սալիհայի երեք եղբայրը և մինչև անգամ ծերունի հայրը միացան քաջերի հետ։ Ես շատ թախանձեցի ծերունուն, որ նա յետ մնայ այդ վտանգաւոր ձեռնարկութիւնից, բայց նա չը կամեցաւ լսել ինձ։ Նա կորցրել էր իր ամենալաւ նժոյգներից մէկը, արաբական ցեղից, որին խիստ թանգ էր գնահատում։ Սալիհայի կրտսեր եղբայրը մնաց տանը։ Նա խիստ տխուր էր, որ նրան զրկեցին մասնակցել մեր քաջագործութիւնների մէջ, բայց այդ անհրաժեշտ էր, որովհետև մէկը պէտք է մնար տան վրա հսկելու համար։ Բոլոր կնիկները քնած էին, երբ մենք ճանապարհ ընկանք, այդ պատճառով ես միջոց չունեցայ Սալիհային մնաք բարեաւ ասելու։

«Հետևեալ գիշերը մենք հասանք քաբիրլուցիների ձմերանոցը։ Գիշերային մթութիւնը նպաստեց մեզ անտեսանելի կերպով մտնենալ այն տեղին, ուր պահված էին մեր և նրանց ձիաների երամակները։ Կոտորելով պահապաններին, մենք քշեցինք նրանց երամակները և ոչխարների հօտերը մեզ մօտ։ Բայց խաւարի մէջ չը կարողացանք նկատել, որ հովիւներից մէկը միջոց դտաւ ազատվելու, և փախչելով իմացում տուեց քաբիրլուցիներին մեր յարձակման մասին։ Մի ակնթարթում այդ վերջինները պատրաստվելով, վրա պրծան մեր ետևից։ Եւ որովհետև մենք, ծանրաբեռնված լինելով մեր հարուստ աւարով, չէինք կարող արագութեամբ շատ հեռու գնալ, այդ պատճառով նրանք կարողացան միւս օրվայ կէսօրին հասնել մեր ետևից և շրջապատել մեզ։ Կռիւը երկու կողմից ևս խիստ արիւնահեղ էր։ Վերջը քաբիրլուցիները յաղթող հանդիսացան։ Մենք կորցրինք շատ տղամարդիկ, և թողնելով ամբողջ աւարը, ստիպվեցանք ազատութիւն որոնել փախուստի մէջ։ Սալիհայի հայրը մահացու վէրք ստանալով իր կուրծքի մէջ, ընկաւ հէնց իմ մօտ, չարտասանելով ոչ մի խօսք։ Ես նոյնպէս վէրք ստացայ գլխիս վրա և կորցրի շատ արիւն։

«Կռիւից յետոյ, երբ մենք ամեն ինչ կորցրած մտեցանք մեր ձմերանոցին, բոլոր կնիկները դուրս եկան մեզ ընդառաջ։ Նրանք, որ յոյս ունէին ուրախութեամբ հանդիպել մեզ, տեսնելով մեզ պատահած դժբաղդութիւնը, սկսեցին լաց լինել, աղաղակել, փետել իրանց ծամերը և պատառոտել իրանց հագուստը։ Չը կար նրանց մէջ մի այնպիսին, որ սուգ չանէր իր տոհմայիններից որ և իցէ մէկի համար, որ սպանված չը լինէր կռուի դաշտում։ Սալիհան գունաթափ, կիսամեռ, նայում էր ինձ վրա իր գեղեցիկ աչքերով, որ լցված էին արտասուքով։ Նրա մայրը լաց էր լինում սպանված ամուսնի համար։

«Սալիհան սկսեց հոգ տանել իմ առողջութեան մասին, պատրաստեց ինձ համար հանդիստ անկողին, որ կազմված էր մի քանի թաղիքներից։ Նա աւելի մեծ խնամք ունէր իմ վրա, քան թէ իր եղբօր վրա, որը նոյնպէս վիրաւորված էր, բայց թեթև կերպով։ Այդ վերջինը շուտով առողջացաւ, և կրտսեր եղբօր հետ շատ անգամ հեռանում էին տնից, գնում էին անտառը գազաններ որսալու։ Մայրը միշտ զբաղված էր իր տնտեսական գործերով, և ես վայելում էի մի անգնահատելի բախտաւորութիւն, շատ անգամ միայնակ տեսնելով իմ մօտ աննման Սալիհային։

«Նա մի առանձին կարեկցութեամբ աշխատում էր նախագիտել իմ ցանկութիւնները. երբեմն մի քանի ժամ շարունակ անց էր կացնում իմ անկողնի մօտ, քնքշութեամբ նայում էր իմ վրա, աշխատելով գուշակել իմ զգացմունքները, իմ դրութիւնը։ Ա՛խ, ո՜րքան անսահման ուրախալի էին այդ րոպէները։ Մի այսպիսի բախտաւորութիւն խիստ հազիւ անգամ շնորհվում է մարդկանց։ Ես շնորհակալ էի լինում Աստուծուց իմ ստացած վէրքի համար և այն բոլոր տանջանքների համար, որ այդ վէրքը պատճառեց ինձ։

«Մի օր Սալիհայի եղբայրները տանը չէին։ Մայրը, որ սակաւ անգամ դուրս էր գալիս, նոյնպէս հեռացաւ դէպի մերձակայ անտառը ցախ հաւաքելու համար։ Օրը թէև ձմեռնային էր, բայց բաւական տաք էր։ Քեզ յայտնի է, որ մեր տափարակների վրա խիստ հազիւ անգամ է ձիւն գալիս, և եկածը երկար չէ մնում։ Մենք Սալիհայի հետ մնացինք խրճիթում միայնակ։ Ես արդէն զգում էի ինձ բոլորովին առողջացած. գլխիս վէրքը կատարելապէս բուժված էր։ Իմ գեղեցիկ բարեկամը, ուրախանալով իմ առողջութեան վըրա, այն օր աւելի զուարթ էր, աւելի հրապուրիչ էր, քան թէ միւս օրերը։ Նա նստած էր իմ մօտ, և իր սովորութեան համեմատ, նայում էր իմ աչքերի մէջ։ Ես մօտ քարշեցի նրան, նա չընդդիմացաւ։ Ես գրկեցի նրան, համբուրում էի և սքանչանում էի իմ կեանքում վայելած ամենաբերկրալի րոպէով…։ Սալիհան նոյնպէս սեղմել էր ինձ իր կուրծքի վրա, խորին հրճուանքի մէջ էր, և կոչում էր ինձ ամենահաճելի անուններով։ Նա կատարելապէս բախտաւոր էր համարում իրան, բմբռնաւոր իր անգիտութեամբ, իր պարզամտութեամբ…։ Իսկ ես,—ես արդէն զղջացած, տանջվում էի խղճի խայթով…

«Ապագան ներկայանում էր ինձ ամենասարսափելի կերպարանքով։ Ինձ լաւ ծանօթ էր մեր լեռնաբնակների բնաւորութեան խստութիւնը այսպիսի դէպքերում։ Ես գիտէի, եթէ Սալիհայի վարմունքը յայտնվէր, այն ժամանակ նա կորած էր, նրան կը քարկոծէին։ Եղբայրները ոչ միայն չէին պաշտպանի նրան, այլ ընդհակառակն, իրանք առաջինը կը լինէին, որ օրինակ կը տային մահուան դատապարտելու նրան։ Ես ամբողջ մարմնով սոսկացի, երբ նայեցի իմ նազելի Սալիհայի վրա, որը ուրախ ժպիտը երեսին, թեքված էր իմ ուսի վրա։ Երևակայում էի, որ կարելի է հէնց մի քանի րոպէներից յետոյ, նա արիւնաթաթախ ընկած կը լինի իմ աչքերի առջև և կը մեռնի զարհուրելի տանջանքների մէջ։

«Նրա կեանքը ազատելու համար ինձ միայն մի միջոց էր մնում, այն է՝ պսակվել նրա հետ օրինաւոր ամուսնութեամբ։ Բայց մի անդունդ բաժանում էր մեզ միմեանցից. նա մահմեդական էր, իսկ ես քրիստոնեայ։ Սալիհան զարմանում էր իմ տխուր լռութեան վրա. նա հետաքրքրութեամբ անդադար հարցնում էր. արդեօք ես կրկին վատ եմ զգում ինձ, կամ ես չէի կամենայ մի որ և իցէ բան։ Ես վախենում էի յայտնել նրան իմ մտատանջութիւնները և բաւականանում էի պատասխանելով, թէ ես բոլորովին առողջ եմ։ Այդ խօսքերը լսելով, նրա փաղաքշանքը չափ չունէր։ Նա այնքան գոհ էր, այնքան ուրախ էր, որ ես չէի համարձակվում զրկել նրան իր զուարճութիւնից, յայտնելով, թէ ո՛րպիսի վտանգ է սպառնում թէ ինձ և թէ նրան։ Բայց իմ սիրտը կտոր կտոր էր լինում…

«Իսկ այն, որ թագցնում էի ես, ինքն ըստ ինքեան յայտնվեցաւ Սալիհայի պարզմտութեան պատճառով։ Հէնց որ նրա մայրը վերադարձաւ անտառից, նոյն րոպէում աղջիկը պատմեց նրան բոլորը. ինչ որ կատարվել էր մեր մէջ։ Նա ուրախութեամբ խնդրում էր իր մօրը, որ շնորհաւորէ իրան, որպէս իմ ամուսին։ Յարգելի պառաւը իսկոյն նկատեց իր դստեր դրութեան բոլոր զարհուրանքը։ Նա սոսկաց, մտաբերելով այն դատապարտութիւնը, որ սպառնում էր իր սիրելի զաւակին։ Արգելելով նրան, այդ մասին ոչինչ չը խօսել իր եղբայրների հետ, պառաւը եկաւ ինձ մօտ։ Ես տեսայ նա լաց էր լինում և հասկացայ, որ Սալիհան բոլորը խոստովանվել էր նրան։

—«Այդ ի՞նչ արեցիր դու, Մահմեդ, հեկեկալով ասաց ինձ Սալիհայի մայրը։—Դու ծածկեցիր ամօթով իմ ընտանիքը, դու խեղճ, միամիտ Սալիհայի կորստեան պատճառ դարձար։ Մի՞թէ դրա համար մենք ընդունեցինք քեզ մեր օջախի մէջ, որպէս մեր հարազատ որդի։ Մենք հաւատում էինք քո խոհականութեանը, բայց դու խաբեցիր մեզ։ Կարելի է ձեզ մօտ, այնտեղ Խորասանում,

սումնարանը մինչև հայր Շահինեանցը, անցեալ 1880/81 ուսումնական տարվայ համար վարձեց մի ուսուցիչ Միսաք Եօքսիւզեանց, որը յիրաւի վերջացուց ծեծն ու քաշը, սաղմոսն ու Նարեկը և մտցրեց արդի մանկավարժութեան պահանջին համեմատ դասագրքեր: Այդ լուսաւորչական երիտասարդից հասարակութիւնը շատ գոհ էր, որովհետև տղայոց հետ ընդունում էր նաև օրիորդաց (ամերիկական մեթօդ) և միասին շատ լաւ սովորում էին մեր տղայքը. այսպէսով հասարակութեան միացրեց ուսումնարանի հետ: Մինչև անգամ օրիորդական ուսումնարան պէտք է բանար, բայց ցաւօք սրտի պէտք է ասել, որ երկար չը տևեց դորա ուսուցչութիւնը մեր ուսումնարանում. երբ հայր Շահինեանցին հրաժարեցրին պաշտօնից, հրաժարեցաւ նաև Եօքսիւզեանցը, որովհետև նոր վերակացու քահանան Հ. Զ—եանց աշխատում էր մտցնել հին կարգ ու կանոնները ուսումնարանում, ինչպէս մտցրեց Եօքսիւզեանից յետոյ կարգելով մի տիրացու, որը սկզբում պարապում էր մրգավաճառութեամբ և տիրացութեամբ, որ և վարում է մինչև այժմ ուսուցչութեան պաշտօնը մեր ուսումնարանում: Ծեծ, հայհոյանք, նախատինք ամենօրեայ գործ է մեր ուսուցչի համար. եթէ մենք պէտք է կրթենք մեր որդոց բարոյականութեամբ, միթէ ուսուցիչը չը պէտք է լինի բարոյականութեան օրինակ: Այսպիսի ուսուցիչներից կարող են օգուտ քաղել մեր տղայք: Ունենք հոգաբարձուներ, բայց նոցա էլ աւելի հետաքրքիր է իրանց շահը, քան ուսումնարանի առաջադիմութիւնը. ամիսներ են անցնում և մի օր չէ լինում, որ մտնեն մեր հոգաբարձուք ուսումնարան. սովոր են ասելու «պանա նա, նայմէ կէրակ»—ինձի ինչ. իմ ինչ գործս է. և այսպէս ձգձգում ազգային և եկեղեցական գործերը: Դեռ հին երեսփոխանի հաշիւները լիովին չեն վերջացրել:

Ահա երկու տարի է բացված է սուրբ Վերափոխման եկեղեցու գաւթում ծաղկոցը և մօտ 25 աշակերտ հաւաքած են. բայց ինչ օգուտ, որ ծաղկոցի կառավարչուհին մի կին է, որը տեղեակ չէ մանկավարժութեան արդի պահանջներին և այդպէս ղեկավարում է. մեր հոգաբարձուները, սորան էլ անտարբեր աչօք են նայում, ասելով չունենք միջոց: Նիւթականապէս չենք ապահոված: Մենք ցոյց ենք տալիս միջոցներ. եկեղեցիների մոմի արդիւնքը ամեն տեղ տրվում է ուսումնարանին, իսկ մեզանում, չը գիտենք ու՞ր է գնում (յօգուտ երեսփոխանների գրպանին է գընում). եկեղեցական կալուածներից եկած եկամուտը ինչ բանի վրա է ծախվում.—ոչ մեզ է յայտնի և ոչ էլ հասարակութեան: Ահա այս արդեանց վրա եմ հրաւիրում մեծապատիւ հոգաբարձուաց ուշադրութիւնը:

Հայ-Կաթօլիկ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

—

Թիֆլիս, 25 սեպտեմբերի

«Մշակի» № 176 մէջ կարդացինք մի կեղծ և շինծու բովանդակութեամբ նամակ, որտեղ Հաւլաբարի Ս. Մարիամեան օրիորդաց դպրոցի անունով, այդ դպրոցի թշնամիների ձեռքին խաղալիք դարձած անձինք յանդգնութիւն ունեն մոլորեցնել միամիտ ընթերցողներին, դպրոցի վարկը կոտրելու համար: Դրանք իրանց ձեռքով դպրոցի անունը հիմնահատակ տապալելուց յետոյ, չեն կամենում տանել ոչ միայն դպրոցի կանօնաւոր ընթացքը ներկայ ուսումնական տարուց, այլ և չեն կամենում տեսնել նրան հիմնովին ապահովութեան համար արած և գլուխ եկած հոգսերը բարեմիտ անձինքների ջանքով, որի մասին լրագրի նոյն համարում տպված է տեսչի նամակը: Վերոյիշեալ անձնաւորութիւնները յայտնում են որ իբր թէ ներկայ տեսուչը ապօրինի տիտղոս է սեփականացրել (չորս տարուց յետոյ նոր են զարթնում) և թէ թեմական վերատեսուչ պ. Բարխուդարեանց իբր թէ հրահանգ է ուղարկել դպրոցին, իսկ պ. Կ. Թէմուրազեան ոտնատակ է արած հրահանգը, թէ նա պէտք է ոչ թէ տեսուչ, այլ ներկայացուցիչ անուանվի և այլ այսպիսի դատարկ խօսքեր:

Այդ նամակին պատասխանում ենք:

Ա. Վարչութեան անդամներից երկուսը Ա. Գուլակեանց և Ղազարոս քահանան, իրանց անունների հետ խառնել են դպրոցի կրօնուսոյց, արժ. տէր-Յովհաննէս Մարտիրոսեանցի անունը նրա տեղը իրանք ստորագրելով: Մենք ցաւելով որ տէր հօր անունը, իր բացակայութեամբ արատաւորվում է, պէտք է յայտնենք, որ այդ ստորագրութիւնը կեղծ ենք համարում: Արժ. հայրը քսան օրից աւելի է որ իր անձնական գործերով գնացել է Շուլաւէր գիւղը և մինչև այսօր էլ չէ վերադարձել: Նա դպրոցի օգտաւէտ աշխատողներից մինն է և իրան երբէք չէր թոյլ տայ ոչ մի ժամանակ, արհամարհելով դպրոցի պատիւը, դիմել այդպիսի միջոցների: Իսկ ինչ որ վերաբերվում է օր. Օքօյեանցին, նա, ցաւելով պէտք է ասել, երևի մոլորեցրած է եղել երկու պարոններից, որոնք հարկադրեցին նրան ստորագրել նամակը:

Բ. Իրանց նամակի հիմքը պարոնները ընդունել են այն, ո՛ր իբր թէ թեմական վերատեսչից ուղարկված հրահանգը, ոտնատակ է արած: Այս խօսքերը կատարելապէս սուտ են: Թեմական տեսչից ոչ մի հրահանգ չէ ուղարկված և եթէ ուղարկվել է, խնդրում ենք պարոններից յայտնել թէ երբ և ո՛ր համարով: Ուղիղ է միայն այն, որ դեռ անցեալ տարվայ վերջում, ի նկատի ունելով պարոնների բռնած ընթացքը դպրոցում, վերատեսուչը յանձնեց դպրոցի վարչութեանը մի հրահանգ կազմելու, որ այդպիսի անձինք իրանց չափը ճանաչեն և գործը այդպէս մնաց: Իսկ պաշտօնական որ և է հրահանգ թեմական տեսչից ամենևին չէ եղել:

Գ. Դպրոցի ներկայ տեսուչը իր նախորդի տեղըն է, որի չորս տարի առաջ հեռանալուց յետոյ, դպրոցի բոլոր անդամները խնդրեցին պ. Կ. Թէմուրազեանցին յանձն առնել այդ պաշտօնը և դիմեցին թեմական առաջնորդին, հանգուցեալ Այվազօվսկուն, որ ինքն ուղղակի առաջարկեց տեսչի պաշտօնը պ. Թէմուրազեանցին և բոլորն էլ յայտնեցին իրանց հաւանութիւնը, ասելով որ իրանք էլ հէնց այդ գործի համար էին եկել: Իսկ Թէմուրազեանց յայտնեց որ ինքն ձրի է ընդունում տեսչի պաշտօնը, ի նկատի ունելով դպրոցի աղքատ վիճակը: Դրա նախորդը ստանում էր տարեկան 240 րուբլ տեսչական պաշտօնի համար:

Այժմ փոխանակ շնորհակալութեան վերոյիշեալ գործիչները յարձակվում են դպրոցին նուիրված գործողների դէմ:

Վարչութեան անդամներ. օր. Նունէ Տէր-Աստուածատրեանց, Օր. Նուբարօվա, Սարգիս քահ. Իգիթեանց, Պօղոս Սայեանեանց, Կարապետ Թէմուրազեանց:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

«Մշակի» երէկվայ համարի հետ տարածեցինք մեր ԹԻՖԼԻՍԻ բաժանորդներին պ. Ս. Մանուէլեանցի հետևեալ յայտարարութիւնը: Պ. Մանուէլեան, որ աւարտել է իր ուսումը Մօսկվայի առևտրական դպրոցում, բաց է անում այս ամսի 1-ից, կովկասեան ուսումնարանական շրջանի հոգաբարձուի թոյլտուութեամբ, առևտրական կուրսեր Թիֆլիսում: Այդ առևտրական կուրսերի նպատակն է մասնագիտական առևտրական կրթութիւն տալ երկու սեռի այն անձանց, որոնք կամենում են իրանց նուիրել առևտրական գործունէութեանը: Կուրսերը կունենան երկու բաժանմունքներ՝ մեծ և փոքր բաժանմունք, միամեայ դասընթացքով իւրաքանչիւրը: Աւանդելի առարկաները սրանք են լինելու. 1) Առևտրական տընտեսութիւն, 2) Առևտրական թւաբանութիւն, 3) Հաշւապահութիւն, 4) Առևտրական թղթակցութիւն և 5) Առևտրական կանօնադրութիւն: Տարեկան վարձը մեծ բաժանման համար 100 րուբլ է, իսկ փոքրի համար 75 րուբլ: Կուրսերի մանրամասն կանօնները և ծրագիրը թէ ռուսերէն և թէ հայերէն լեզուով կարելի է ստանալ՝ ձրիապէս հիմնադրի բնակարանում (Սօլօլակ, Ալէքսանդր Ղորղանեանցի տանը, № 21), Թիֆլիսի Առևտրական բանկում, Ծովեանօվ եղբայրների առևտրական տան գրասենեակում և նոյնպէս «Մշակի» խմբագրատան մէջ: Իսկ օտարաքաղաքացիք նոյն կանօնները և ծրագիրը ստանալու համար պէտք է դիմեն բացառապէս հիմնադրին, վերև յիշված հասցէով: Չենք կարող չը համակրել պ. Մանուէլեանցի այդ օգտաւէտ ձեռնարկութեանը, մանաւանդ աչքի առաջ ունելով, որ մեր առևտրական դասը կանօնաւոր առևտրական ուսում չէ ստանում: Կուրսերի հիմնող երիտասարդը, մենք հաւատացած ենք, աջողութիւն կունենայ մեր հասարակութեան մէջ, որտեղ ճշմարիտ պահանջ է զգացվում այդ տեսակ անհրաժեշտ ձեռնարկութեան մէջ: Պարոնի մասնագէտ լինելը վաճառականութեան թէօրիայի մէջ, որ նա անշուշտ ձեռք բերած այն մասնագիտական դըպրոցում, որտեղ նա իր ուսումն աւարտել է, կարող են մեզ համար գրաւական լինել, որ այդ կուրսերը կատարեալ աջողութիւն կը գտնեն մեզ

այդ համարվում է մի հասարակ բան: Բայց մեզ մօտ, այդ լեռների մէջ, միշտ սարսափելի մահ է սպասում այն կոյսին, որ մեղանչում է ողջախոհութեան դէմ: Զարագո՛րծ, դու էլ անպատիժ չես մնայ. իմ որդիների խէնջարները կը ցցվեն քո կուրծքի մէջ: Ա՛խ, սուրբ Ալի, ինչեր են պատահում: Ես պիտի տեսնեմ, թէ ինչպէս իմ թանգագին Սալիհային ամեն կողմից կը քարկոծեն մարդիկ: Ա՛խ, Ալլահ, առաջ փակիր իմ աչքերը, որ չը տեսնեն այդ սարսափը... Խղճալի պառաւը սկսեց աւելի սաստիկ կերպով լաց լինել:

«Դժբախտաբար նա խօսում էր բաւական բարձր ձայնով: Սալիհան, որ այդ ժամանակ գըտնվում էր գետնափոր խրճթի միւս բաժնում, լսեց պառաւի զարհուրելի խօսքերը: Նա հասկացաւ բոլորը, և մեռելի նման գունաթափ դէմքով ներս վազեց մեզ մօտ, մի քանի րոպէ լուռ կանգնած մնաց, յետոյ տատանվելով օրօրվեցաւ և ցած ընկաւ համարեա իմ ոտքերի մօտ:

«Թէ ինչ կրեցի ես այդ սարսափելի րոպէներում, չեմ ցանկանում իմ ամենաչար թշնամուն անգամ: Երկինքը սոսկալի կերպով պատժում էր ինձ իմ յանցանքի համար: Այդ րոպէում ես մոռացել էի մեր կրօնքների տարբերութիւնը, մոռացել էի իմ հօրեղբօրը, մոռացել էի ամբողջ աշխարհը և տեսնում էի միայն զարհուրելի դրութիւնը նրա, որը ինձ համար ամեն բանից աւելի թանգագին էր... և ես վճռեցի:

«Այդ դէպքում անկարելի էր նրանց բացատրել, թէ որքան էլ ես սրտով ցանկանայի ազատել Սալիհայի կեանքը, դարձեալ չէի կարող, որովհետև ես քրիստոնեայ էի: Այդ կը նշանակէր սպանել նրան: Եւ ո՛ր բարբարոսը, եթէ նա լինէր իմ տեղը, այսպէս կը վարվէր: Ես հետևեցի իմ սրտի ձայնին, և բարձրացնելով կիսամեռ Սալիհային, և պահելով նրան իմ գրկի մէջ, ասեցի.

—«Հանգստացի՛ր, իմ սիրելի և թանգագին ամուսին, հանգստացի՛ր և դու, ո՛վ յարգելի մայր, փոխանակ տրտմութեան, թող ուրախութիւնը լցնէ մեր սրտերը: Ես յանցաւոր եմ ձեր առջև, բայց հէնց այսօր կը քաւեմ իմ յանցանքը: Հէնց որ կը վերադառնան Սալիհայի եղբայրները, ես իսկոյն կը խնդրեմ նրանց համաձայնութիւնը, որ մենք միանանք օրինաւոր ամուսնութիւնով: Չենք յայտնի նրանց պատահածի մասին, կը ծածկենք նրանցից մեր գաղտնիքը: Դու, իմ թանգագին Սալիհա, կը լինես իմ սիրելի կինը, իսկ դու, յարգելի մայրիկ, կունենաս մի նոր որդի:

«Արտասանելով այդ խօսքերը, ես մոռանում էի, որ խոստանում էի մի անկարելութիւն, որով ստիպված պիտի լինէի՝ կամ դաւաճանել իմ կրօնին, կամ մեղանչել իմ խոստման դէմ: Ես տեսնում էի միայն իմ Սալիհայի սարսափելի վիճակը և պատրաստ էի ամեն քայլ անել:

«Չեմ կարող նկարագրել այն ուրախութիւնը, որ տեղի ունեցաւ իմ խօսքերից յետոյ: Սալիհան անսահման հոգեզմայլութեամբ ընկաւ իմ գիրկը: Նրա մայրը չոքեց գետնի վրա, աղօթում էր ինձ համար: Ես այդ րոպէում գտնվում էի անչափ բախտաւորութեան մէջ:

VI.

ՁՈՒՄՇՈՒԴԻ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆԸ ՍԱԼԻՀԱՅԻ ՀԵՏ

«Երբ որ վերադարձան Սալիհայի եղբայրները, ես յայտնեցի նրանց իմ ցանկութիւնը, թէ դիտաւորութիւն ունեմ ամուսնանալու նրանց քրոջ հետ: Նրանք ուրախութեամբ տուեցին իրանց համաձայնութիւնը, որովհետև եղբօր պէս սիրում էին ինձ: Միւս օրը նշանակվեցաւ մեր ամուսնութեան խորհուրդը կատարելու համար: Առաջին օրը հաւաքվեցան մեր խրճթում շատ տղամարդիկ և կանայք, զուարճանում էին, երգում էին և քէֆ էին անում: Երկրորդ օրը կատարվեցաւ խինայով ձեռքեր ներկելու սովորութիւնը: Երրորդ օրը բոլոր պատրաստութիւնները պսակի խորհուրդը կատարելու համար արդէն կարգի էին դըրված: Եւ չը նայելով բարք ու վարքի պարզութեանը, որ տիրում է ջուանշիրցիների մէջ, ես ստացայ այդ օրվայ մէջ բազմաթիւ ընծաներ իմ հարսնացուի ազգականներից և բարեկամներից: Ես հագնված էի փառաւոր կերպով. բոլորը աշխատում էին ցոյց տալ ինձ իրանց համակրութիւնը. և ես էի այն օր կատարելապէս բոլոր հրաւիրեալների պետը: Իմ հարսնացուի երկու եղբայրները էին այնօրվայ հանդէսի մէջ իմ սաղդաստը և սոլդաստը. դրանք ամենայն ճըշդութեամբ կատարում էին իմ բոլոր հրամանները: Ես մոռացայ քեզ ասելու, որ հարսանիքի հանդէսը կատարելու ժամանակ ինձ յատկացրել էին մի առանձին խրճիթ, որը բաւական հեռու էր Սալիհայի խրճթից: Սալիհան այնօր հագած ունէր իր ամենաչքեղ զգեստները, օծված էր անուշահոտ իւղերով, ստանում էր նոյնպէս ընծաներ: Բոլոր կանայքը, որ հաւաքված էին նրա մօտ, անընդհատ հանաքներ էին անում և զուարճացնում էին նրան:

«Երբ որ ժամանակը հասաւ, ես նստեցի ձիու վրա, և իմ բոլոր հիւրերի ուղեկցութեամբ, գնացի Սալիհային ընդառաջ: Նա ևս մօտենում էր ինձ հակառակ կողմից, նոյնպէս ձիու վրա նըստած և շրջապատված իր ազգականներով ու բարեկամներով: Ջուանշիրցիների սովորութեան համեմատ, դեռ Սալիհան բոլորովին ինձ չը մօտեցած, ես նետեցի դէպի նրան մի խնձոր, որ այս նպատակով ձեռքումս բռնած ունէի: Դա մի նըշան էր խաղերը սկսելու համար: Այդ միջոցին Սալիհան, որ նստած էր մի ամենալաւ նժոյգի վրա, նետի նման սլացաւ դէպի իր բնակարանը: Իմ խումբը ընկաւ նրա ետևից: Նրա խումբը ընդդիմադրում էր, աշխատում էր օգնել փախստականին: Իսկ իմ մարդիկը աշխատում էին բռնել Սալիհայի ձիու սանձից և կանգնեցնել նրան: Երկար մրցութիւնից յետոյ, մէկը իմ խումբից կարողացաւ կանգնացնել նրան: Մենք միացանք և ամբողջ խումբերով դիմեցինք դէպի իմ բնակարանը: Երբ որ հասանք իմ խրճթին, ես սկսեցի խնդրել Սալիհային, որ ցած իջնէ ձիուց. ինձ հետ ձայնակցեցին և նրա բոլոր ազգականները: Բայց կանայքը, որ ուղեկցում էին Սալիհային, յորդորում էին նրան չը կատարել իմ խնդիրքը: Այդ հասարակ ծէսի համար տեղի ունեցան երկար հակաճառութիւններ: Վերջապէս Սալիհան ձիուց ցած իջաւ, ես ընդունեցի նրան և հանդիսաւոր կերպով ներս տարայ իմ խրճիթը: Մօլլան պատրաստ էր. նա կատարեց պսակի խորհուրդը, կարդալով մի քանի գլուխներ ղօրանից: Յետոյ բոլորը հաւաքվեցան իմ խրճթում, աղաղակում էին, երգում էին և թռչկոտում էին: Երբ նուագածուները իրանց քամանչաներով յայտնվեցան, հանդիսականների ուրախութիւնը աւելի կենդանացաւ: Սկսեցին պարել: Բոլորը միմեանց ձեռքից բռնելով, և շրջանակներ կազմելով, նուագարանների եղանակի համեմատ, զանազան շարժումներ էին գործում մինչև կէս գիշեր: Մեր ձըմերանոցի բոլոր խաշնարածները զուարճանում էին իմ հարսանիքում: Սալիհան գոհ էր և ուրախ, ինչպէս մի երեխայ, նա բոլորովին նուիրված էր ինձ և անսահման կերպով սիրում էր ինձ: Նրա եղբայրները և մայրը նոյնպէս գոհ էին Սալիհայի բախտաւորութիւնով: Իսկ ես գոհ էի իմ նուիրած զոհաբերութեամբ, որով դարձայ փրկիչ այն արարածի կեանքին, որին սիրում էի, և բախտաւորացրի նրա ընտանիքը:

«Ինձ տուեցին որպէս մշտական սեփականութիւն այն խրճիթը, որի մէջ կատարվեցաւ իմ ամուսնական խորհուրդը, և ես բնակվեցայ այնտեղ իմ անգին կենակցի հետ: Ո՜րպիսի բերկրալի օրեր անց էի կացնում ես նրա հետ. ո՜րքան անսահման բաւականութիւն էի վայելում նրա կուրծքի վրա: Սալիհան այնքան բարի էր, այնքան հնազանդ էր, այնքան սիրելի էր, որ ես համարում էի ինձ այս աշխարհի մարդիկներից ամենաբախտաւորը և բոլորովին մոռացել էի իմ դրութիւնը:

«Երբեմն իմ առանձնակի խորհրդածութիւնների ժամանակ, ինձ ներկայանում էր իմ գործած յանցանքը,—այն զեղծումը, որ ես կատարել էի մեր կրօնի կանոնների հակառակ, որոնք արգելում են քրիստոնեային ամուսնական կապով միանալ մահմեդականի հետ: Ես զգում էի, որ ես շատ վատ եմ, և չը գիտէի, թէ ինչ երեսով պիտի յայտնվեմ հօրեղբօրս մօտ և ինչ պիտի ասեմ նրան: Այսպէս երբեմն տանջվում էի ես և յուսահատութեան մէջ պատրաստ էի ամեն ծայրայեղութիւնների դիմել: Բայց հէնց որ նայում էի Սալիհայի վրա, իմ բոլոր մթին մտածութիւնները իսկոյն անհետանում էին, և բաւականանում էի միայն նրան տեսնելու զուարճութեամբ:

(Կը շարունակվի)

մօտ: Միայն ցանկալի է որ կուրսերը կարդացվէին երեկոները, երբ մեր հասարակութեան այն դասակարգը, որից ուսանողներ կը գրվեն պ. Մանուչէլեանի մօտ, ազատ է լինում իր ամենօրեայ պարապմունքից: Մենք կարծում ենք որ պ. Մանուչէլեանի կուրսերին կը գրվեն մեր երիտասարդ վաճառականները, նրանց գործակատարները, պետական դպրոցների և Ներսիսեան դըպրոցի բարձր դասարանների աշակերտները: Գուցէ կը գրվեն և մի քանի օրիորդներ: Բայց այս բոլոր անձինք ժամանակ չունեն ցերեկով, վաճառականներն ու գործակատարները իրանց խանութներումն են, աշակերտները դպրոցների մէջ դասեր ունեն: Իսկ երեկոները, երբ խանութները փակվում են, դպրոցների դասերը վերջացած են լինում, երիտասարդները մեծ ուրախութեամբ կը գան, երեկոյեան ժամանակ, առևտրական դասերը լսելու: Հարկաւոր ենք համարում յիշել այստեղ որ կուրսերը լինելու են պ. Մանուչէլեանի բնակարանում և որ աշակերտների ընդունելութիւնը կը շարունակվի միայն մինչև 15 հոկտեմբերի: Վերջացնում ենք մեր խօսքը կատարեալ աջողութիւն ցանկանալով պ. Մանուչէլեանցին, իր օգտաւէտ ձեռնարկութեան մէջ:

—

ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՏԻՑ մեզ գրում են: «Մեր օրիորդաց դպրոցը այսօր վաղ բոլորովին փակվելու է: Դպրոցը խնամակալ չունի, մնացել է անտէր, անտիրական: Նախկին հոգաբարձուհին հրաժարվեց, թողնելով միայն չորս դատարկ պատերը, սեղաններն ու նստարանները: Ցուրտ է և վառելափայտ չը կայ ուսումնարանում: Ափսոս որ նըստարաններն ու սեղանները վառել չէ կարելի:»

—

Նոյն տեղից մեզ գրում են հետևեալը: «Գէորգեան ճեմարանի տեսուչ պ. Նահապետեանի ուշադրութիւնն ենք դարձնում այնպիսի մի երևոյթի վրա, որի մասին պարոնը ամենևին ոչինչ տեղեկութիւն չունի: Հաստատ աղբիւրից իմացանք որ առանց Նրա գիտութեան մի անձն, որ ամենևին չէ պատկանում ճեմարանի ոչ վարչութեանը, ոչ էլ մանկավարժական խմբին, մոլորեցնում է միամիտ գիւղացիներին, որոնք բերում են իրանց զաւակներին ճեմարանի մէջ նրանց տեղաւորելու համար: Միամիտ գիւղացիներին հաւատացնելով որ ինքն մեծ ազդեցութիւն ունի ճեմարանի վարչութեան և յատկապէս տեսչի վրա, յիշեալ անձը ռամիկ ծնողներից փողեր է պահանջում, որպէս թէ նրանց որդիներին ճեմարանի մէջ ընդունել տալու համար միջնորդելու նպատակով: փողը ստանում է և, ի հարկէ, առանց առնելու ճեմարանի վարչութեանը կամ տեսչին թէ ստացել է յայտնի մի գումար ռամիկ ծնողներից, միջնորդում է որ այս կամ այն տըղան ընդունվի ճեմարանում: Եթէ երիտասարդը ընդունվում է,—այդ ինքնակոչ միջնորդի հեղինակութիւնը բարձրանում է ռամիկ դասի աչքում, եթէ չէ,—նա յուսահատված ծնողին մի որ և է հաւանական պատճառ է բերում և ի հարկէ փողը յետ չէ տալիս, որ և է ծախս ցոյց տալով մոլորված մնացած գիւղացուն:»

—

ԱԽԱԼՑԽԱՅԻՑ մեզ գրում են: «Կիրակեայ վարժարանի կարևորութիւնը զգալով, 34 անձինքներից բաղկացած մի խումբ արհեստաւորներ, սեպտեմբերի 18-ին այդ մասին խնդիր ներկայացրին ուսումնարանաց հոգաբարձութեանը: Ուսումնարանաց հոգաբարձութիւնը և ուսուցիչները սիրով ընդունել են խնդրատուների առաջարկութիւնը, բայց որովհետև մի այդպիսի վարժարան բանալու համար կամ թեմական վերատեսչի հաստատութիւնը և կամ տեղական մարմնաւոր իշխանութեանը յայտարարութիւն տալը հարկաւոր է համարվում, ուստի խնդրատուներին իրանց խնդիրքն իրագործելու յոյս տալով, խոստացել են խնդիրքի հետևանքի մասին յայտնելու:»

—

Նոյն տեղից գրում են և հետևեալը: «Ախալցխայից ուղևորվեցան Թիֆլիս երկու շնորհալի օրիորդներ՝ Տէր-Խաչատրեանց և Աղնաւուրեանց, որպէս զի տիկին Բաբայեանցի մօտ մեր ապագայ մ ա ն կ ա կ ա ն պ ա ր տ ի զ ի համար պարտիզպանուհիներ պատրաստվեն: Մեր ուսումնարանաց հոգաբարձութիւնը մի շնորհակալութեան նամակ է ուղարկել տ. Բաբայեանցին, որ բարեհաճել է ձրիապէս ընդունել յիշեալ երկու օրիորդներին, նրանցից ծաղկոցի վարժուհիներ պատրաստելու նպատակով:»

—

ՇԱՄԱԽՈՒՑ մեզ գրում են: «Մեր հայ-աւետարանականների հին և նոր սերունդի մէջ կայ մեծ տարբերութիւն: Հիները մոլեռանդ են և հազար ու մի ձևապաշտութիւններ ունեն: Նրանք ասում են թէ հեռացել են լուսաւորչական եկեղեցուց, փախչելով ձևապաշտութիւններից, իսկ իրանք ստեղծել են իրանց համար նոր ձևապաշտութիւններ ու նախապաշարմունքներ: Նրանք հաւատացած են որ մարդը հարկաւորութիւն չունի կարդալ որ և է գիրք կամ լրագիր, բացի սուրբ գըրքից և նոյն իսկ պղծվում է աշխարհական մի գրուածք կարդալով: Նրանք չեն մտածում որ կեանքը բաղադրեալ մի երևոյթ է և ինչքան էլ մարդ աստուածապաշտ լինի, նա կեանքից դուրս ապրել չէ կարող, ուրեմն պէտք է իմանայ այն ամենը որ աշխարհիս մէջ է կատարվում, պէտք է հետևի, ուրեմն կեանքի երևոյթներին, կարդայ, հետաքրքրվի, բացի կրօնական կրթութենից, աշխարհական կրթութիւն էլ ստանայ: Հին սերունդին պատկանող բողոքական հայերը այն աստիճան մոլեռանդ են, որ նախատում են նոր սերունդին, երբ տեսնում են որ մի երիտասարդ կամ ծխում է, կամ փոքր ինչ գինի է խըմում: Այդ բաները նրանք պիղծ են համարում: Անհնարին է հասկանալ ո՞րտեղից են վերցրել նրանք այդ տեսակ ծիծաղելի նախապաշարմունքները: Եթէ նրանք չեն տեսնում որ աշխարհիս բողոքական երկիրները, Գերմանիան, Շվէդիան, Շվէյցարիան, Հոլանդիան մի և նոյն ժամանակ ամենաբարեկիրթ երկիրներ են և ամենամեծ պաշտպաններ են ուսման, լուսաւորութեան, նրանց մէջ ծաղկում է իրանց մայրենի լեզուով գրականութիւնը, լրագրութիւնը, թատրոնը և այլն, գոնէ յիշէին նոյն իսկ սուրբ գրքի այն խօսքը թէ «այն չէ պղծում մարդուն որ նրա մէջ մտնում է, բայց այն որ նրանից դուրս է գալիս:» Մարդու վատ արարմունքները, վատ խօսքերը պըղծում են մարդուն, բայց եթէ մարդս ճաշի ժամանակ մի բաժակ գինի է խմում, այդ չէ պըղծում մարդուն: Բաղդաւորապէս հայ-աւետարանականների նոր սերունդը հասկացել է ամեն տեսակ արտաքին ձևապաշտութիւնների, նախապաշարմունքերի ու սնոտիապաշտութիւնների վնասը, հասկացել է նոյնպէս և աշխարհական ուսման անհրաժեշտութիւնը, առանց որի ոչ մի հասարակութիւն ներկայ դարում ապրել չէ կարող: Հայ-բողոքականների հին սերունդը անդադար պարծենում է որ հեռացել է պապական կրօնից, փախչելով նրա աւելորդապաշտութիւններից, ձևապաշտութիւններից, նախապաշարմունքներից,—բայց իսկապէս իրանք ընկել են այնպիսի մոլեռանդութեան մէջ, որ իրանք աւելի էլ խորասուզվել են աւելորդապաշտութիւնների, հազար ու մի մանր մունր ձևապաշտութիւնների, անյաղթելի սնոտիապաշտութիւնների և աննկարագրելի նախապաշարմունքների մէջ: Թող չը մոռանան որ բացի երկնքի վրա մտածելուց, մարդս քանի որ ապրում է աշխարհիս վրա, և չէ կարող կեանքից դուրս ապրել, պարտաւորութիւն ունի մտածել և աշխարհային բաների վրա, կրթվել, ուսում առնել, զարգանալ, լուսաւորվել, հասարակական կեանք վարել, առաջ գնալ: Քրիստոնէութիւնը՝ առաջադիմութիւն է և ոչ թէ անշարժութիւն: Եթէ ոչ, այդ քրիստոնեաները կը հասցնեն քրիստոնէութեան պէս մըշտական առաջադիմութեան ընդունակ մի կրօն մի տեսակ մահմետականութեան: Մահմետականն էլ ասում է. ինձ ի՞նչ հարկաւոր է ուսում, կրթութիւն, գիրք, ուսումնարան, լրագիր, համալսարան, հասարակական կեանք. ամեն բան ինչ որ հարկաւոր է մարդուն, գրված է ղուրանի մէջ: Եւ միշտ անշարժ է մնում: Կրկնում եմ. բաղդաւորապէս մեր հայ-աւետարանականների նոր սերունդը աւելի լուսաւոր գաղափարներ ունի, քան թէ հին, մոլեռանդ սերունդը:» Մենք յիշում ենք որ յիսուներորդ թուականներում հայ-լուսաւորչականներն էլ պիղծ և անքրիստոնէական էին համարում, երբ տեսնում էին թէ մի երիտասարդ գնում էր թատրոն, կարդում էր գիրք, լրագիր: Բայց, փառք Աստուծու, այժմ այդ տեսակ նախաջրհեղեղեան մարդիկ անհետացան մեր միջից:

—

Մեզ խնդրում են տպել հետևեալը: Բէալական դպրոցի վեցերորդ դասատան հայ աշակերտներից մինը ցանկանում է ստանալ ձրի բնակարան և ճաշ մի որ և է ընտանիքի մէջ, իսկ փոխարէնը պարապել իր տան տիրոջ երեխաների հետ: Հասցէն կարելի է հարցնել «Մշակի» խմբագրատանը:

—

ԱԽԱԼՑԽԱՅԻՑ մեզ հաղորդում են հետևեալ լուրերը: «Մեր քաղաքի հայ ուսումնարաններում դեռ դասերը չեն սկսվել: Հայ-կաթօլիկաց Շահգուլեան հոգևոր ուսումնարանը պատուհանները փակել են: Արդէն ցուրտը սկսվել է. ոչ մի տարի այսպէս շուտ չէր սկսված ձմեռը: Մեր քաղաքի փողոցների մաքրութեան վրա չէ հսկում քաղաքային վարչութիւնը: Մեզ մօտ առուտուրը ընդհանրապէս շատ վատ է:»

—

«Մշակի» բաժանորդներից ոմանք, անտես առնելով մեր շատ անգամ կրկնված յայտարարութիւնը, թէ մեր լրագրի կէս տարվայ բաժանորդագինը 6 րուբլ է, յամառում են ուղարկել մեզ 5 րուբլ, որպէս մեր լրագրի վեց ամսվայ բաժանորդագին:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԻ ԵՒ ՖՐԱՆՍԻԱՅԻ ՄՐՑՈՒԹԻՒՆԸ

—

Միաժամանակ այն լուրերի հետ, թէ ենթադրված է եգիպտական հարցը լուծել ոչ թէ Կ. Պօլսի, այլ Լօնդօնի մէջ գումարվելի կօնֆերենցիայի մէջ, լուրեր են ստացվել Ֆրանսիայի և Գերմանիայի մրցութեան մասին Անգլիային հաճոյանալու համար, գրում է „Голосъ“: Ֆրանսիական կառավարութիւնը պատւիրում է իր դեսպանին Կ. Պօլսի մէջ, մարկիզ դը-Նօյալին եգիպտական հարցի վերաբերութեամբ կատարեալ համաձայնութեամբ գործել լօրդ Դեօֆերինի հետ, իսկ գերմանական դեսպանը Լօնդօնի մէջ, կոմս Մինստեր հրահանգ է ստանում իր կառավարութենից „գործունէութեան լայն ասպարէզ թողնել Անգլիային“ դարձեալ նոյն հարցի վերաբերութեամբ:

Անգլիայի բարեկամութեան ցանկանալը պէտք էր սպասել այդ երկու պետութիւններից, որոնց փոխադարձ յարաբերութիւնները յայտնի են 1871 թուականից: Փարիզի և Բերլինի մէջ հասկանում են, որ եգիպտական հարցի լուծումը անպատճառ առիթ կը տայ եւրոպական պետութիւններին այս կամ այն կերպ խմբվել և որ այդ խմբվելու ժամանակ Անգլիայի բռնած դիրքը առաջնակարգ նշանակութիւն կունենայ: Անգլիայի շահերը Եգիպտոսի մէջ շփվում են ֆրանսիական շահերի հետ և նոյն իսկ եգիպտական հարցի լուծումը շատ բանում կախումն ունի այն դիրքից, որ կը բռնի Ֆրանսիան: Բրիտանական կառավարութեան համար աւելի շահաւէտ և յարմար է իր կողմն ունենալ Ֆրանսիային և ամեն բանից երևում է, որ Լօնդօնի մէջ մեծ յոյսեր ունեն ֆրանսիական կառավարութեան հետ բարեկամական համաձայնութիւն կայացնելու մասին: Այդ հանգամանքը ի հարկէ Գերմանիային հաճելի չէ: Անգլօ-Ֆրանսիական դաշնակցութիւնը սպառնում է Գերմանիային ապագայում նշանաւոր դժուարութիւններ պատճառել և շատ հասկանալի է, որ կոմս Մինստերին յանձնված է յայտնել անգլիական կառավարութեանը Գերմանիայի պատրաստակամութիւնը „գործունէութեան լայն ասպարէզ տալ Անգլիային եգիպտական հարցի վերաբերութեամբ“: Անգլիան անկասկած չի վարանի Ֆրանսիայի „օգնութեան“ և Գերմանիայի „թոյլտուութեան“ ընտրութեան մէջ: Երկու պետութիւններից, որոնք փնտռում են Անգլիայի բարեկամութիւնը այսպիսի մի րօպէում, երբ հարցը Անգլիայի հզօրութեան մասին է Միջերկրական ծովի վրա, նա անկասկած կընտրի այն պետութիւնը, որ այդ ծովի վրա ուժեղ նաւահանգիստներ և նշանաւոր նաւատորմ ունի: Գերմանական կառավարութեան առաջ ընկնելը ի զուր կանցնի, ապացուցանելով դարձեալ մի անգամ, թէ Գերմանիան մինչև ո՞ր աստիճան անհանգիստ է այն հետևանքների անփոփոխութեան մասին, որոնք ստացվեցան 1870—1871 թուականի պատերազմից յետոյ:

Գերմանիայի բռնած այդ ընթացքը ուրիշ կողմ էլ ունի: Եգիպտական անցքերի ընթացքին հետևողներին լաւ յայտնի է, որ եւրոպական պետութիւնների խուլ ընդդիմադրութիւնը Անգլիայի միջամտութեանը եգիպտական գործերին, հետևանք էր գերմանական կառավարութեան զանազան խորհուրդների և խնորիգների: Երբ Աղէքսանդրիայի առաջին ռմբակոծութենից յետոյ այդ քաղաքի մէջ երևացին հետաքրքրված պետութիւնների փոքրաթիւ զօրքեր, այդ զօրքերի շտապով հեռանալը իրանց նաւերի վրա դարձեալ վերաբերեցին Գերմանիայի խորհուրդներին: Դրանից յետոյ եւրոպական պետութիւնները պատրաստակամութիւն յայտնեցին խրախուսել Թիւրքիայի ընդդիմադրութիւնը և բողքները Անգլիայի դէմ: Այդ խրողութիւնն էլ վերաբերեցին Գերմանիայի ազդեցութեանը:

Եւ ահա նոյն իսկ այդ Գերմանիան, այժմ ամենևին չը հոգալով այն բանի մասին, թէ իր բռնած ընթացքը որքան օգտակար կամ վնասակար է իր խորհուրդներին հետևող պետութիւններին, առաջարկում է իր օգնութիւնը Անգլիային, միայն թէ անգլիական կառավարութիւնը չը բարեկամանայ Ֆրանսիայի հետ:

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵՆԻՑ

ՍԻՒՍԿ, 29 սեպտեմբերի: Կամենկի գաւառի մէջ Տերեկլի ափերի վրա վերջանում է արծաթէ հանքի մշակումն: Րուսանիխա գետի յատակի վրա գտնված է կարմիր պղնձի հարուստ հանք:

ՊՕԼՏԱՎԱ, 29 սեպտեմբերի: Վօրօնկա ամարանոցի մէջ կալանաւորված է նկարիչ Մեշչանին Կրավցեվ նոր ձևի 25 րուբլիանոց թղթադրամներ կեղծելու համար:

ԻԶՄԱՅԻԼ, 29 սեպտեմբերի: Վերջացրած են երկաթուղու խուզարկութիւնները Իզմայիլից մինչև Տրոյական բարձրութիւնները:

ԿՕՍՏՐՕՄԱ, 29 սեպտեմբերի: Սեպտեմբերի 27-ին գիշերը այրվեցան Պլեսա քաղաքի կէսից աւելի, ամենալաւ շինութիւնները և առևտրական հիմնարկութիւնները:

ԿԻԵՎ, 29 սեպտեմբերի: Այսօր քննվում էր ձայնաւոր Կօնիսկիի գանգատը „Кіевлянинъ“ լրագրի խմբագիր Պիխնօի դէմ, որին մեղադրում էր զրպարտութեան մէջ: Պիխնօ դատապարտված է 100 ր. տուգանքի կամ երկու ամսով կալանաւորմանը:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 29 սեպտեմբերի: Ճանապարհների հաղորդակցութեան մինիստրութիւնը հարաւ-արևմտեան երկաթուղիների օբլիգացիաների գումարից յատկացրեց 2 միլիօն այն շինութիւնների համար, որոնք հարկաւոր են համարված դիրեկտօրների մասնաժողովից:

ԿԱՅԻՐԷ, 29 սեպտեմբերի: Մեղադրական ակտը եգիպտական ապստամբութեանը մասնակցողների մասին, պարունակում է մեղադրական հետևեալ կէտերը. ժողովրդին դրդելը եւրոպացիներին ջարդելու համար, Աղէքսանդրիայի այրելը և զինադադարման դրօշակի ի չար գործածելը:

Կ. ՊՕԼԻՍ, 29 սեպտեմբերի: Անգլիական դեսպան լօրդ Դեօֆերին յայտնեց Բ. Դրանը մի յայտագրով, որ Եգիպտոսի գրաւումն անգլիական զօրքերով կը տևի մինչև եգիպտական զօրքերի վերակազմելը և Եգիպտոսի մէջ կատարեալ հանգստութեան վերականգնելը:

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 29 սեպտեմբերի: Ռումինիայի և Սերբիայի մէջ յայտնվեցաւ ֆիլօկսերա: Անտեղից հաղողի բերելը արգելված է: Կովկասում 1883 Թուականի համար նշանակված են հետևեալ սուբսիդիաներ. քրիստոնէութիւնը վերականգնող ընկերութեանը 17,750 ր., Անդրկովկասեան օրիորդական ինստիտուտին 15,000 ր., Թիֆլիսի կանանց գիմնազիաներին 7000 ր., Թիֆլիսի Թատրօնին 42,195 ր., գիւղատնտեսական ընկերութեանը 6000 ր., սուրբ Նինայի ուսումնարանների ընկերութեանը 7860 ր., աշխարհագրական ընկերութեան բաժնին 2000 ր., բժշկական ընկերութեանը 2300 ր., տեխնիկական ընկերութեան բաժնին 1,100 ր., բուսաբանական ընկերութեանը 1200 ր., Թիֆլիսի ֆելդշերների ուսումնարանին 6998 ր., „Кавказъ„ լրագրին 2000 ր., ուղղափառ եկեղեցիներին կից ուսումնարաններին Օսեթիայի մէջ 1000 ր.: Հաստատված է Պալեստինայի ուղղափառ ընկերութեան կանոնագրութիւնը: Նա պէտք է լրացնէ Պալեստինայի մասնաժողովի գործունէութիւնը Ասիական բաժնին կից:

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Կիրակի, հոկտեմբերի 3-ին առաւօտեան 10 ժամին Արծրունու Թատրօնում նշանակված է „ԹԻՖԼԻՍԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԳՐՔԵՐԻ հրատարակութեան“ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ:

1—2

Որովհետև այս սեպտեմբերի 26-ին անակնունելի պատճառաւ խափանեցաւ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ՆՈՐ ԵՐԵՑՓՈԽԱՆԻ Տափի Թաղի ՍՈՒՐԲ ԳԷՈՐԳ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ որ է, Դվորցովյի փողոցումը փոխանակ հանգուցեալ Քէգխուդեանցի, վասն որոյ այժմ համաձայն երկրորդ հրամանի կոնսիստորիային խոնարհաբար խնդրեմ յարգոյ ժողովրդականներից հետևորդ հոկտեմբերի 3-ին ԿԻՐԱԿԷ ՕՐՆ 10 ժամուն առաւօտուն շնորհ բերել յիշեալ եկեղեցին ՆՈՐ ԵՐԵՑՓՈԽԱՆԻ ընտրութեանն մասնակցելոյ մասին, ի 29 սեպտեմբերի 1882 ամի: Գործակալ եկեղեցեաց Տփխիսայ կարապետ քահանայ Տէր-Սարգսեանց:

1—2

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ ՄԷՋ. ԹԷՅԻ ԳՆԵՐԻ ՆՇԱՆԱՒՈՐ ՓՈՔՐԱՑՈՒՄՆ

(MAISON DE CONFIANCE) ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԳԱԼԵՐԷԱ № № 156, 157, 158, 159 և 160.

Համեմատեցէք Թէյ

1 ր. 10 կ. Թէյի հետ ամէն տեղ	1 ր. 30 կ.
1 „ 20 „	1 „ 60 „
1 „ 40 „	1 „ 90 „
1 „ 60 „	2 „ 20 „
1 „ 80 „	2 „ 50 „
ամենալաւը 2 ր.	3 „ ——

Մի և նոյն տեղը գործակալութիւն վաճառման շոկոլադի և կակաօ-ֆրայ էսսենցիայի, Պալմերի բիսկվիտների, Բազրի կոնֆեկտների, Շեֆելդի դանակների, Տուրների գրիչների, Դաուի հրացանների, Վեկլիի րեվոլվերների, Բարնսբիի Թամբերի, Մեկկինի ամաններ, կօլմանի կրախմալ և մանանեխ, Շվարցի ալբոմներ և այլն և այլն:

2—100

ԽԱՉԱՏՈՒՐ ՄԱԼՈՒՄԵԱՆՑ խորին ցաւով յայտնելով իր Հօր՝ ՄԿՐՏԻՉ ՄԱԼՈՒՄԵԱՆՑԻ ՄԱՀԸ, որ տեղի է ունեցել ԹԱՒՐԻԶՈՒՄ, օգոստոսի 15-ին, խոնարհաբար խնդրում է իր ծանօթներին և բարեկամներին յարգել հանգուցելոյ յիշատակը, ներկայ լինելով հոգեհանգստին, որ կը կատարվի կուկիայի ս. Աստուածածնայ եկեղեցում, հոկտեմբերի 3-ին կիրակի օրը, ժամը 11-ին, ս. Պատարագից յետոյ:

1—2

Նոր ստացվեցան ամենաընտիր ՊԱՊԻՐՈՍԻ ԹՂԹԵՐ արկղիկը 32 կոպէկից մինչև 2 րուբլ 20 կոպէկ:

Ցանկացողները կարող են գնից 10% ուղարկել, իսկ մնացած գումարը վճարել ապրանքը ստանալուն պէս:

Պահանջողներին ուղարկվում է պրէյսկուրանտ:

Մեր հասցէն. РОСТОВЪ на Дону, Мартиросу ТЕРЪ-АСТВАЦАТУРОВУ.

9—10

ՆԱԽԿԻՆ ԽՄԲԱԳԻՐ-ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՂ

„Гусли“ շաբաթագրի, Իվան Ֆելիկսովիչ ՏԽՕՐԺԵՎՍԿԻ սկսել է նորից պարապել ԱՏՎՕԿԱՏՈՒԹԵԱՄԲ:

Նա յանձն է առնում Անդրկովկասի բոլոր ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ հիմնարկութիւնների մէջ Թէ քաղաքական և Թէ քրէական ԳՈՐԾԵՐԻ պաշտպանութիւնը:

ՀԱՍՑԷՆ. Թիֆլիս, Саперная (Սապերնայա) փողոց, № 5.

10—10

ԹՈՒԱԲԱՆԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐ

սիստեմատիքական ընթացք

Գրիգորի Վարձելեան

Հայոց միջնակարգ ուսումնարանների համար

մասն առաջին (ամբողջ Թուեր)

Մամուլի տակն է և սեպտեմբերի առաջին օրերին լոյս կը տեսնի նոյն խնդիրների երկրորդ մասը (կոտորակ Թուեր և երրորդական կանոններ):

Գինն է 40 կոպ.

Ուսումնարաններին զիջումն 20%:

Ծախվում է Վ. Շահվերդեանի լրագրական գործակալութեան խանութում:

Օտար տեղերից դիմում են այս հասցէով Тифлисъ, въ Агентство В. Шавердова:

ՐԱՖՖԻ

ԽԱՄՍԱՅԻ ՄԷԼԻՔՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԳԻՆՆ Է 1 Ր. 50 Կ.

Գիրքը բաղկացած է 467 երեսներից

Թիֆլիսում վաճառվում է՝

„Մշակի“ խմբագրատանը.—„Կենտրոնական գրավաճառանոցում“ Միրիմանովի տանը № № 3 և 4. Պ. Զաքարիայ Գրիգորեանցի „Կովկասեան գրավաճառանոցում“.—Պ. Էնֆիաճեանցի ծխախոտի խանութում.—Պ. Շահինեանցի ծխախոտի խանութում:

Օտարաքաղաքացիք կարող են դիմել կամ յիշեալ տեղերը, կամ ուղղակի հեղինակին հետևեալ հասցէով:

ТИФЛИСЪ. Редакція „Мшакъ“. РАФФИ.

Մի ՈՒՍՈՒՑԻՉ, որ երկար ժամանակ ուսուցչութեամբ է պարապել, ցանկանում է ունենալ ՄԱՍՆԱՒՈՐ դասեր ընտանիքներում, գլխաւորապէս ՀԱՅԵՐԷՆ լեզուից, ԹՈՒԱԲԱՆՈՒԹԵՆԻՑ և ԲՆԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻՑ:

Պայմանները կարելի է իմանալ „ՄՇԱԿԻ“ խմբագրատանը:

10—10

Въ Редакціи газеты

«МШАКЪ»

Продается

БРОШЮРА

„ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНІЕ ТУРЕЦКИХЪ АРМЯНЪ.“

Д. Григорія АРЦРУНИ.

Брошюра напечатана въ Москвѣ.

Цѣна 25 коп.

ԹԷՅ առաջին հունձի այս տարի չափազանց գոյնաւոր և հոտաւէտ: Այդ Թէյից ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ մէջ ստացված է 50,000 ֆունտ և ծախվում է 25% էժան և աւելի լաւ քան Թէ ուրիշ տեղ: Օրինակ. Լաւ ԿՕՆԳՕ Թէյ 1 ր.—1 ր. 20 կոպ., պատուական ՍԱՆՖԱ Թէյ 1 ր. 40 կ., հիանալի ՄՕՆԻԿ Թէյ 1 ր. 60 կ. այս Թէյ ամեն տեղ ծախվում է 2 ր.—2 ր. 50 կ., գեղեցիկ ԿԱՑՍԱՈՒ Թէյ 1 ր. 80 կ. և ամենալաւ ֆու-չու-ֆու Թէյ 2 ր. մաօուր Թէյ առանց Թղթի: Նոյն տեղը ամբարբար լինում են 500 երկաԹէ ՄԱՀՃԱԿԱԼՆԵՐ 6 ր.—60 ր., երկաԹէ ԳՐԻՉՆԵՐ ամբողջ Անդրկովկասի համար, շոկոլադ ֆրայ, Շեֆիլդի ԴԱՆԱԿՆԵՐ, վերականգնող ՄԱԿՄԱՍՏԵՐ մազերի համար, հրացաններ ԴԱՈՒ, ՐԵՎՕԼՎԵՐՆԵՐ Վէբլի, ԹԱՄԲԵՐ Բարնեբիի, Կօլմանի Նըշըշտայ, ԱԼԲՕՄՆԵՐ Շվարցի կէս գնով: ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹ, ԹԻՖԼԻՍԻ ՄԷՋ ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԳԱԼԼԵՐԷՅՈՒՄ № 156, 157, 158, 159 և 100:

49—100

ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍԻ ՄԷԿԻՑ

ՍԿՍԵՑ ՀՐԱՏԱՐԱԿՎԵԼ ՎԻԷՆՆԱՅՈՒՄ

L'ORIENTAL

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԹԵՐԹԸ, ԱՄԻՍԸ ԵՐԿՈՒ ԱՆԳԱՄ:

„Ժուրնալ դ'Օրիան“ լրագրի հին բաժանորդներին դադարեցրած Թերթի տեղ կուղարկվի այդ նոր հրատարակութիւնը:

„L'Oriental“ Թերթի տարեկան գինը 8 րուբլ է, կէս տարվանը 4 րուբլ:

Գրվել կարելի է „ՄՇԱԿԻ“ խմբագրութեան մէջ, կամ ուղղակի Վիէննայում դիմելով հետևեալ հասարակ հասցէով. Vienne (Autriche) M. F. Salles I. Neuer Markt 9.

Միջի փողոց, կաԹօլիչեսկայա փողոցի անկիւն № 13.

Միքայէլ Տէր-Նիկողոսեանց

Աւելի էժան, քան Թէ ուրիշ տեղ ծախվում են. ՎԻԷՆՆԱՅԻ ՄԵԲԵԼ ամենայն տեսակ, ֆրանսիական և անգլիական երկաԹէ ԿՐԱՎԱԹՆԵՐ 8—30 ր., ժամացոյցներ 250—25 ր., սակվօյաժներ 1. 30—12 ր., սունդուկներ ճանապարհի 6—35 ր., մառաններ (погребцы) 6—25 ր., սամովարներ 60 կ.—1.25 ֆունտը., կուխօնի պղնձէ ամաններ, գերմանիայի երկաԹէ էմալով ամաններ. ումիվալնիկներ մրամօրնի 38 ր.—75 ր., հրացաններ երկու լուլանի 6—32 ր., ռէվոլվէրներ ամենայն տեսակ 3. 50—30 ր., պատրոններ. (գուլլաններ) րէվոլվէրի, սիգար Ռէնգարդի ֆաբրիկից. պապիրոս և Թամբաքու կուշնարովի գիլզի պապիրօզի. 5,000 ՖՈՒՆՏ ԹԷՅ (չայ) ԵՂ. ՊԱՊՈՎՆԵՐԻ, բիսկվիտ. (սուխար չայու և կաֆէի) Էյնէմի. կօֆէ Էյնէմի և Միխէլսօնի. Պետերբուրգում 40—1 ր. 25 կ. հայելիներ ամենայն տեսակ 28 կ.—240 ր., պրոբկայ գինէվաճառների, հանքային և գարեջրի (для зельтерскихъ водъ и пива) դույԹուկ (пухъ), պադնոսներ սամովարի և չայու, դանակ չանգալ զանազան ֆաբրիկաների 1 ր. 20 կ.—25 ր. դուժինը. գըշակոԹներ 1 ր. 80 կ.—5—60 կ. դանակ ջիբի 1—60 կ.—12 ր., դանակ հացի 20 կ.—1 ր., հատը, կուխնի 1—40 մինչև 3—20 կ. պրիբօր. միս կտրելու մաշինայ. Անգլիական ութոներ, Բրիտանսկի չայնիկներ, կաֆէնիկներ ամենայն տեսակ, ջաղացներ կաֆէի համար, ֆիլտեր—ջուր մաքրելու, կրախմալ կարօբկէն 18 կ., վաքս Ֆրանսիայի ժակոյ, Թուղթ փոշտի, կանվերտներ, սուրգուչ, մատիտ, գրիչ երկաԹէ, գըշակոԹ, քարետախտակ, Թանաք, Թանաքամաններ, պրեսպապիէներ, գդալներ սեղանի և չայու ֆրաժէ, վարշավի և բրիտանսկի դուժինը 1—50 կ. մինչև 12 ր., և չայու 45 կ.—5 ր., չումիչկէք 45 կ.—5 ր., շամադաններ ամեն տեսակ 25 կ.—12 ր. ջուխտ, պոլսապոշկաններ Վարշավու, ՌԵԶԻՆԻ ԿԱԼՕՇՆԵՐ, ամեն տեսակ, գուլբաններ կանանց և մարդկերանց 15 կ.—50 կ. ջուխտ, շապիկներ, մարդկերանց գալուստիկներ, զոնտիկներ 35 կ.—4—50 կ., հատ, անձրևի և շոքի. սանդրեր շիրմայու ոսկորէ, գուտապերչովի և փայտէ, շչոտկաներ գլխի, շորի, սապոկի, պոլի և կարտի համար. չուլքի Թէլ (бумага) մատոկի կօճի և շալէ (гарусъ) ֆէլշատկէք մարդկերանց և կանանց, պորտմաններ, քիսաներ, պապիրոսի ամաններ և մանր գալանտերէյնի ապրանքներ, սապոն ամեն տեսակ 3 կ.,—30 կ., կօոր, հոտավէտ ջրեր, պուդրա, Գլիցերին ջրի քացախ, հոտավէտ պարաշոկներ ԿԻԼԵՐԻ ԼԱԲՕՐԱՏՈՐԻՑ. և այլն և այլն և այլն:

Վաճառականներին առանձին պայմաններով և զիջումով վերոյիշեալ ապրանքներ մեծ քանակութեամբ միշտ ապէս գտնվում են ՄԻՔԱՅԷԼ ՏԷՐ ՆԻԿՈՂՕՍԵԱՆՑԻ պահեստում. (въ складѣ) միջի փողոցում կաԹոլիկաց փողոցի անկիւնում № 13.

Օտարաքաղաքացիք կարող են դիմել հետևեալ հասցէով. Тифлисъ Михаилу Н. Теръ-Никогосову.

146—180

Միջի փողոց, կաԹօլիչեսկայա փողոցի անկիւն № 13.

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 30 Сентября 1882 года.

Типогр. Главн. Упр. Главнонач. гражд. час., Лор.-Мелик. ул. зак. д.